

تفکر خلاق چیست؟

یکی از مهمترین وجوه تمایز انسان از دیگر موجودات قدرت تفکر و خلاقیت اوست. قدرت دستکاری در ذهن و پدیده هاست، قدرت کشف و تولید ابزار و اندیشه های جدید است، که همه اینها به نوعی خلاقیت است. همه انسان ها کم و بیش خلاق اند و این توانایی همچون انواع هوش با درجات متفاوت در همه ما وجود دارد، مهم آن است که بتوانیم آن را شکوفا نموده، توسعه دهیم و به خدمت بگیریم.

تفکر خلاق می تواند بهترین سلاح مبارزه با مشکل نیز قلمداد شود. افرادی که تفکر خلاق را در خود شکوفا نکرده اند تا به کوچکترین مشکلی می رسند، می گویند «آه بازیک مشکل!» در صورتی که انسان های خلاق این نگرش منفی را تسلیم شدن قبل از جنگ می پندارند، زیرا معتقدند مشکل نه تنها مزاحمت نیست بلکه مبارزه ای برای کشف راه حل است. در داستان «پولینا» می خوانیم: او دختر کوچکی بود که در روز تولدش منتظر بود عروسکی را از فرستاده ای دریافت کند. زنگ درب به صدا درآمد و پیکی جعبه ای را به او تحویل داد، در پوست نمی گنجید، درب آن را با شوق گشود و از دیدن چوبدستی در جعبه متحیر شد، مدتی در بین همه اعضای خانواده سکوت سنگینی حاکم شد، ناگاه پدر سکوت را شکست و به دختر نزدیک شد و به او یاد داد که، حال ببینیم در این اتفاق چه چیزی می توان یافت که از آن خوشحال شویم؟ پس از مدتی فکر کردن پولینا با صدای بلند گفت: «آهان» یافتم، می گذارم کنار اتاقم و با نگاه کردن به آن خوشحال می شوم که من نیازی به آن ندارم و خدا را شکر می کنم. تفکر خلاق می تواند به ما بیاموزاند که حتی وقتی باحادثه ای ناگوار برخورد کردیم، چگونه احساس بد و منفی خود را به احساس خوب و مثبت تبدیل کنیم.

تعریف مهارت تفکر خلاق: مهارتی است که شخص از تلفیق مهارت های حل مساله و تصمیم گیری از افکار یا روابط نو برخوردار شده و قدرت کشف و انتخاب راه حل های جدید را پیدا می کند.

انواع تفکر: ۱- تفکر واگرا ۲- تفکر همگرا

تفکر خلاق با تفکر واگرا رابطه مستقیم دارد.

افراد با تفکر واگرا سعی می کنند پدیده ها و امور و افکار را آن چنان که هستند به راحتی نپذیرند، بلکه نگاه متفاوت تری داشته باشند و از قالب های فکری همسان دور شوند، به عبارتی پدیده ها را با چشم و منظر دیگری نگاه کنند به نقل سهراب سپهری:

چشم ها را باید شست، جور دیگر باید دید

چترها را باید بست، زیر باران باید رفت

اما در تفکر همگرا، فکرهای جدید و نو کمتر در آن راه پیدا می کند، امور و پدیده ها را آن چنان که هستند می بینند و می پذیرند.

مراحل تفکر خلا ق:

۱- آمادگی: در این مرحله افراد به امور و پدیده های مختلف زندگی دقت و توجه بیشتری پیدا می کنند، به حدی که گاهی پدیده های زندگی مدت های طولانی ذهن شخص را به خود مشغول می نماید.

۲- مطالعه: در این مرحله فرد با بررسی و مطالعه بیشتر روابط بین پدیده ها را بهتر درک می کند.

۳- تغییر: در این مرحله شخص به نوع روابط بین پدیده ها که ذهن او را به خود مشغول کرده پی برده و با طرح سوال های مختلف در ذهن به نقد و بررسی آن می پردازد.

۴- پختگی: در این مرحله شخص با گذر از مراحل قبل به درک و شناخت عمیق تری از روابط بین پدیده ها می رسد و گویی پدیده ها، جزیی از وجودش شده است.

۵- اشراف: در این مرحله شخص به پاسخ های ناگهانی دست پیدا می کند و معمولاً با کلماتی نظیر «آهان، یافتم»... متجلی می شود.

۶- وارسی: در این مرحله فرد به بررسی بهترین ایده ای که در مراحل قبلی به آن رسیده است می پردازد تا صحت و سقم و درستی آن را مشخص نماید.

۷- اجرا: در این مرحله فرد افکار یا ایده هایی که مورد تایید واقع شده اند را به مرحله اجرا در می آورد.
ویژگی های افراد دارای تفکر خلا ق:

۱- راه هایی را جست و جو می کنند که از طریق آن بتوانند فکر خود را به سوی ایده های نو و تازه هدایت نمایند.

۲- به همه جوانب یک موضوع و مساله توجه دارند.

۳- در حل یک مساله تمرکز حواس بیشتری را از خود نشان می دهند.

۴- فکرهای بکر(دست نخورده و نو) را بیشتر از دیگران از خود نشان می دهند.

۵- به راه حل هایی می اندیشند که ممکن است از دید دیگران اهمیت چندانی نداشته باشد.

۶- از ربط ایده ها و تجربیات مختلف، نتایج جدیدی را می گیرند.

۷- افکار و عقاید خود را به راحتی مطرح می کنند و از مواجهه با عقاید مختلف استقبال می کنند.

۸- برای حل مسائل و مشکلات، راه های مختلف را بررسی و تا رسیدن به نتیجه دلخواه تلاش می کنند.

۹- خود را محدود به نظرات دیگران نمی نمایند، حصار هر آن چه بود و هست را می شکنند.

۱۰- همواره کنجکاو بوده و در جست وجوی اطلاعات جدید و نو هستند.

۱۱- از قدرت تصور سازی ذهنی بالایی برخوردارند، تا حدی که به تفکرات خود، عینیت می بخشند.

۱۲- مثبت نگر و پراورزی هستند.

۱۳- معمولاً برای هر سوالی آراهی پاسخ های مختلف را دارند.

۱۴- سوال و جواب های غیر عادی و عجیب و غریب در آن ها بیشتر دیده می شود.

چگونه تفکر خلاق را در خود و دیگران پرورش دهیم؟

(راهکارها):

۱- اطلاعات و تجارب خود را در موقعیت های مختلف گسترش دهیم.

۲- از دیگران و کودکان سوال هایی را بپرسیم که پاسخ های متعدد داشته باشد.

۳- اگر سوال های غیر معمولی از سوی دیگران مطرح می شود، سعی کنیم تا با همکاری خودشان پاسخ های جدید و نو را کشف کنیم.

۴- رفتارها و الگوهای افراد خلاق مثل ابوعلی سینا، دکتر حسینی و ... را سرمشق زندگی قرار دهیم.

۵- از فنون ویژه تفکر خلاق مانند «بارش فکری» به خوبی استفاده نماییم. (حمله ذهنی به یک موضوع را بارش فکری می گویند).

۶- تصورات ذهنی خود و دیگران را تقویت کنیم، زیرا تصویر سازی کمک می کند تا اطلاعات در حافظه بلند مدت بیشتر ذخیره شوند، برای مثال اگر فرزندان داستانی از دایناسورها را می خوانند، از او بخواهیم تصور کند که میان جنگل قرار دارد، به صدای آنان گوش دهد، بزرگی جثه اش را در نظر بگیرد، صدای پای آن ها را بشنود و ...

۷- در نوشتن داستان یا کشیدن نقاشی و ... به جای استفاده از نمونه (مدل) از طرح های خلاق ذهن خود استفاده کنیم.

۸- آن چه را که می خوانیم، می بینیم و می شنویم، مهم ترین نکات آن را یادداشت نماییم.

۹- هر فکر جدیدی که به ذهن ما می رسد، بنویسیم. (افکار خود را روی کاغذ بیاوریم).

۱۰- اجازه دهیم هر سوالی را از ما پرسند و سوالات آنان را جدی بگیریم.

۱۱- بازی های فکری، ساخت اشیا با گل، مجسمه سازی، نقاشی و داستان نویسی موجب شکوفایی ذهن و خلاقیت می گردد.

۱۲- طرح سوال های باز و تکمیل جملات و داستان های ناتمام در رشد تفکر خلاق موثر است.

۱۳- به عقاید دیگران (به ویژه کودکان و نوجوانان) احترام بگذاریم و اجازه دهیم که تا حد ممکن کارهایشان را با ذوق و سلیقه خود انجام دهند.

۱۴- ابتکار و تخیل را باور داشته باشیم تا زمینه بروز فعالیت های خلاق در جامعه فراهم شود.

۱۵- سعی کنیم پاسخ های ما در مقابل سوالات دیگران به گونه ای باشد که او را به سوال های جدیدتری هدایت کنیم.

۱۶- فرصت ابتکار و نوآوری را در خانواده و مدرسه و محل کار به دیگران بدهیم.

۱۷- از موقعیت هایی مانند مسافرت، بازدید از موزه ها، رفتن به مکان های تفریحی و فرهنگی جهت آموزش تفکر خلاق استفاده کنیم.

۱۸- احساس امنیت، شادی و آرامش از عوامل شکوفایی تفکر خلاق است، آن عوامل را از خود و دیگران دریغ نکنیم.

۱۹- هوش، استعداد، مهارت و تلاش جدی، بخشی از عوامل رشد خلاقیت است اما ضروری است به ایجاد انگیزه نیز توجه ویژه ای داشته باشیم.

۲۰- توانایی دیگران، حتی کودکان را بپذیریم و باور داشته باشیم که هر فرد موجودی منحصر به فرد است و مثل و ماندی ندارد.

۲۱- وقتی کار و فکر جدید خلا قانه ای را از دیگران مشاهده کردیم، با تشویق، خوشحالی و شادی خود را ابراز کنیم.

خلاقیت ، عمیق تر کردن است

خلاقیت ، دوباره نگاه کردن است

خلاقیت ، خط زدن اشتباهات است

خلاقیت ، صحبت کردن و گوش دادن به یک گربه است

خلاقیت ، وارد آب های عمیق شدن است

خلاقیت ، خارج شدن از پشت درب های بسته است

خلاقیت ، وصل کردن دو شاخه به پریز خورشید است

خلاقیت ، میل به دانستن است

خلاقیت ، خوش بودن است

خلاقیت ، ساختن قصر های شنی است

خلاقیت ، آواز خواندن با نت های خویش است

خلاقیت ، دست دادن با آینده است

پایان

راشین نصیری

دانشجوی ارشد مشاوره در مامایی

